

ROND DE SCHUTSBOOM

PERIODIEKE UITGAVE
VAN DE HEEMKUNDEKRING
DE VYER HEERTGANGHEN
GOIRLE

E. J. J. J.

**Unieke gelegenheid
voor
BRUILOFTEN
PARTIJEN
en alle
FAMILIEFEESTEN**

**CAFÉ-RESTAURANT
„DE LINDE”**

C. v. d. Brand

Ook voor een etentje met familie
of vrienden in „DE LINDE”

Gaarne vooraf even bellen.

GEZELLIG UIT – GOED VOOR U

Dorpsstraat 52, 5051 CL Goirle
Telefoon 013 - 34 13 66

ROND DE SCHUTSBOOM

Periodiek van de:

STICHTING HEEMKUNDIGE KRING
„DE VYER HEERTGANGHEN”
GOIRLE

secretariaat: R. Burchestraat 2, 5051 KX GOIRLE. 013-342973
redactie: Venneweg 11, 5051 BN GOIRLE. 013-342182

jaargang: 5

nummer: 3

december 1985

INHOUDSOPGAVE

* Van de redactie	blz. 2
* De Kempen en zijn volk -3- Willy van Rooy	3
* Tussen Ley en die Gemeynackeren: Goirle treedt in de historie - J.C.J. Hoogendoorn	5
* De kerktoren van Goirle, ingestort in 1674 P.J.M. Wuisman, streekarchivaris	9
* Genealogie: Onze familienaam -3- J. Wijdemans	11
* Middeleeuwse putten op de 'Groote Akkers'- J. Hendriks	15
* Stilstaan in de kruidentuin: IJzerhard - Ton Sas	22
* Uit de koker van Cees Robben over Goirle: De handelsroute Tilburg-Goirle-Antwerpen	24
Het commerboek van Goirle	26
* December - Cees Santegoets	27
* Onze vroede vaders van weleer: - Ad Houtepen- De bestrating van onze wegen	29
* In onze brievenbus: Een gedichte felicitatie - J. Houtepen	35

VAN DE REDAKTIE

In deze laatste aflevering van 'Rond de Schutsboom' van 1985 kunnen we U weer een afwisselend geheel aanbieden.

Ton Sas neemt U mee in de kruidentuin en nodigt U uit de toverkracht van IJzerhard te proberen.

Vanuit de duistere préhistorie leidt Jan Hoogendoorn U tussen Ley en die Gemeynackeren in 1214 met Ridder Gerard van Goirle voorzichtig de historie binnen.

De heer Wuisman vertelt over de ingestorte kerktoren in 1674; aardig dit artikel eens te vergelijken met de latere instorting uit ons themanummer van vorig jaar, 1984 nr. 3.

Joseph Wijdemans heeft weer hard gezocht om de familienamen van onze leden te verklaren; deze keer beslist geen eenvoudige opgave.

In de brievenbus vindt U een originele felicitatie aan onze heemkundige kring i.v.m. de restauratie van de kapel Sint Jans Gool.

Cees Robben vertelt over wegen en straten vanaf de late Middeleeuwen en laat U soms even griezelen.

Ad Houtepen verzamelde in Onze vroede vaders van welker gegevens over de bestrating van de Goirlese wegen, waarna U zich wellicht afvraagt hoe het met het huidige 'grondwerk' staat.

Inderdaad zijn er tijdens werkzaamheden aan de verlengde Rillaerse Baan enkele oude putten gevonden en eveneens een jongere stenen put op het bouwterrein van de Amrobank aan de Tilburgseweg.

De heer J. Hendriks van de Archeologische Werkgemeenschap Nederland, afdeling Midden-Brabant, geeft een eerste voorlopige verslag van de opgegraven putten.

De liedjes genoteerd door Willy van Rooy brengen U vast al in een eindejaarsstemming.

Wij wensen U VREDE, VRIENDSCHAP EN GEZONDHEID in 1986.

de redaktie.

DE KEMPEN EN

ZIJN VOLK -3-

door

Willy van Rooy

Zoals hier, gaan ze in de Kempen ook rond om te zingen en een frankske te krijgen met Nieuwjaar.

Nieuw jaar is weer in 't laand
Ons vèerke hee z'n gat verbrand
van achtere aon z'n poortje
Moeder gif me 'n oortje (halve frank)
Ist gin oortje dan 'nen duit
Mèerge is het Nieuwjaar uit.

Een oud vrouwke in Severdonk heeft mij het volgend liedেকে voorgezongen:

Zo rein gelijk 'n roze bloemke
en als 'n druppel douw kan zijn
Zo ligt daar in een kribbeke
ons Jezus kinneke klein.

Wie zal 't kinneke kussen
al op z'n rozemond
Wij zijn zo ziek van herte
Maar maak ons weer gezond.

De kinderen zongen:

D'n hemel is gesloten
Al over duzend jaar

Hij zal wir open geraoke
op 't Zaolig Nieuwe Jaor.

Krijg ik iet, dan zal ik gaon
Krijg ik niks, dan blijf ik staon.

Op zekere tijden kwam er een man in de straat in Turnhout, maar ook in andere plaatsen, die vodden ruilde, speelgoed en andere zaken verkocht. De kinderen noemde hem 'Boemesjee' (van Bon monsieur). Hij kondigde zich altijd in versvorm aan, op een melodie die steeds varieerde.

Hier is Boemesjee
Hij brengt van alles mee
Voor groot en klein
Alles even fijn.

Paoternosters mee grote bollen
om recht mee in d'n hemel te rollen
Scappeliersen schoon en goed
Ze komen van het Heilig Bloed.

TUSSEN „LEY EN DIE GEMEYNACKEREN „

Een serie voordrachten over de geschiedenis van Goirle, geschreven in opdracht van de Heemkunde kring 'De Vyer Heertganghen', door J.C.J. Hoogendoorn.

GOIRLE TREEDT IN DE HISTORIE

In het algemeen kan men stellen dat de préhistorie ophoudt als de historie begint. En met historie bedoelen we dan de geschreven geschiedenis.

De allereerste geschreven bronnen zijn de oorkonden, geschreven documenten gesteld in de daarvoor voorgeschreven vorm, die bestemd zijn om een rechtshandeling of rechtstoestand vast te leggen om eventueel later als bewijsstuk te kunnen dienen.

Ofschoon Goirle erop kan bogen vanaf de bronstijd eeuwenlang bewoning op haar grondgebied te hebben gehad, komt de naam Goirle pas in het begin van de 13e eeuw in de documenten voor.

In een drietal akten uit de jaren 1214 en 1215 wordt Goirle vermeld en dan alleen nog als nadere aanduiding van een zekere Gerardus, die als getuige aanwezig was bij het opstellen van het desbetreffende document.

Van Goirle zelf komen we dus uit deze akten niets te weten, maar wel worden we ervan op de hoogte gesteld dat die Gerardus een 'miles de Goirle' was; wat vertaald luidt 'ridder Gerard van Goirle' en als vazal in dienst was van de toenmalige Hertog van Brabant, Hendrik I, die van 1190 tot 1235 de scepter zwaaide over Brabant.

Nu betekent ridder zijn helemaal niet dat men van adellijke afkomst was. Men kon tot de zo genaamde 'kleine edelen' behoren. Deze kwamen voort uit mannen, die hun diensten als krijgsman aan hun Heer aanboden in ruil voor een soort soldij waarvan zij paard en krijgsmunitie konden bekostigen. Op den duur vormden deze mannen een besloten stand van bereden krijgsvolk of ridders, waartoe enkel nog vorstelijke gunst toegang kon verlenen; een geboorte-adel dus.

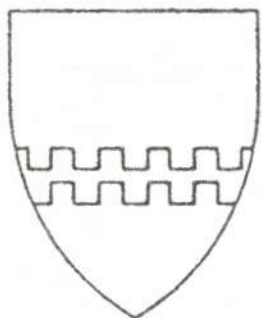
De Hertog van Brabant had deze edellieden als steunpilaren van zijn macht aan zich verbonden, doch daar zijn schatkist ook niet bodemloos was, beloofde hij zijn ridders niet in baargeld, maar gaf hij hen een stuk land in leen; in zijn geval een achterleen dus. Uit de opbrengst daarvan kon de edelman zijn status bekostigen.

Waarschijnlijk is Gerard van Goirle zo'n edelman geweest. Van zijn daadwerkelijk optreden als heer van Goirle weten we niets en zullen er ook wel nooit iets van te weten komen, want de oorsprong van vele grondheerlijkheden verliest zich in de duistere eeuwen van voor 1300. Men zou die alleen uit de cijnsboeken moeten kunnen natrekken, maar helaas ontbreken die voor de kleine grondheerlijkheden.

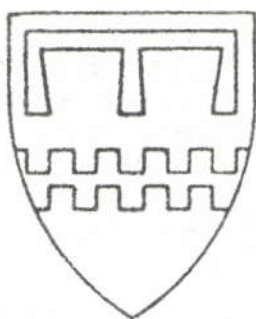
Niet alleen in de eerder genoemde documenten komt onze ridder Gerard van Goirle voor, maar ook in de lange lijst die C. Butkens geeft van prinses, baronnen en edellieden, die als vazallen van Hendrik I optraden.

Diezelfde Butkens geeft zonder nadere aanduiding, dus ook zonder een jaartal te noemen, een afbeelding van een familiewapen 'van Goerle'. Helaas is die afbeelding niet in kleur uitgevoerd, zodat we alleen maar weten dat het wapen een dubbel gekanteelde dwarsbalk vertoonde.

Op de lijst van edellieden van hertog Jan III, 1313-1355, treffen we een ridder Jan van Goerle aan.*

geslachtswapen
'van Goerle'

geslachtswapen
Wouther van Goerle

Voorts komt in 1374 een ridder Wouther van Goerle voor, wiens wapenschild behalve de dubbel gekanteelde balk ook nog een 'lambel' bevat. Die lambel wordt ook wel 'barensteel' genoemd en is in de heraldiek een losse dwarsbalk voorzien van drie of meer hangende balkjes, die in het schildhoofd zijn geplaatst. Die hangende balkjes geven de graad van verwantschap aan met de oorspronkelijke bezitter van het familiewapen.

Deze Wouther heeft tijdens de regering van Hertog Wencelaus deelgenomen aan de slag bij Bäsweiler onder de banier van Hendrik van Cuyck, alwaar hij gevangen werd genomen. Na vrij gekomen te zijn, richt hij zich tot het hof in Brussel voor vergoeding van geleden schade als gevolg van zijn deelname aan de strijd.

Op het Rijksarchief te Brussel bevindt zich een document, gedateerd 21 december 1374, waarin hem de schadevergoeding wordt toegekend. Aan het document hangt een zegel van groene was, waarin het wapen van Wouther staat afgebeeld.

Als de staatkundige toestanden in de 14e eeuw enigszins gestabiliseerd zijn, haalden vorsten ook hun bestuursambtenaren uit de stand van de edellieden, wat voor de zonen van de inmiddels talrijke adellijke families een uitkomst was, daar het vaderlijk landgoed alleen op de

eerstgeborene overging.

Ook in de hogere kerkelijke ambten drongen de adellijke heren door en dat autocratiseerde de volkskerk van de vroege middeleeuwen, waardoor er een groot verschil ontstond tussen prelaten en pastoors.

Genoemd verschijnsel zullen we ook bespeuren bij de nazaten uit het geslacht 'van Goirle', maar daarover een volgende keer.

* Trophées de Brabant. deel 1 blz. 223 e.v.

Literatuur:

'De oorsprong en de geschiedenis van de Brabanders',
J.G. Kikkert.

'Bijdrage tot de geschiedenis van Goirle',
H.W. Janson.

'Bijdrage tot de geschiedenis van de heerlijkheid Tilburg
en Goirle',

B. Dijksterhuis.

'Oorkondenboek van Noord-Brabant'
bewerkt door Dr. H.P.H. Camps.

Hendrik I
van
Brabant